

УДК

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В ПЕРЕДЕНЬ ЄВРО-2012

Софія Білоус

*Львівський національний університет імені Івана Франка
пр. Свободи, 18, м. Львів 79000, Україна, (032) 239-46-03*

Проаналізовано стан туристичного бізнесу, його роль і значення в українській економіці. Окреслені основні проблеми його стратегічного розвитку в зв'язку з Євро-2012, проаналізовано та обгрунтовано відповідні нормативні документи.

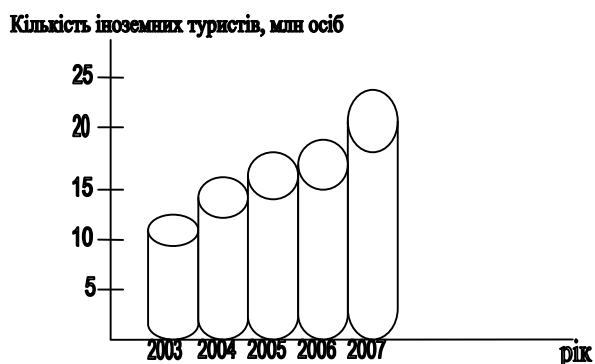
Ключові слова: туристична інфраструктура, організаційно-економічне забезпечення розвитку туризму, інвестиційна привабливість, стратегія розвитку.

Незважаючи на політичні та соціально-економічні негаразди останніх років туристична індустрія в Україні є тією сферою економіки, яка щороку без залучення державних дотацій стабільно збільшує обсяги туристичних послуг. Україна поки що не належить до світових лідерів за кількістю відвідань туристами, однак особливості її географічного розташування та рельєфу, сприятливий клімат, природно-ресурсний, історико-культурний та туристично-рекреаційний потенціал сприяють інтенсивному розвитку різноманітних видів туризму. Це суттєво впливає й на інші сектори української економіки, зокрема на торгівлю, транспорт, сільське господарство, зв'язок, будівництво. Розширення туристичної сфери також сприяє підвищенню зайнятості населення, розвитку ринкових відносин, міжнародному співробітництву, залученню громадян до пізнання багатой природної та історико-культурної спадщини України. В останні роки прискорюються процеси реорганізації туристичної галузі в одну з провідних сфер економіки. Внаслідок цього у державній Програмі розвитку туризму в Україні на 2004-2010 рр., в цілій низці указів Президента України та постанов КМУ туризм визнаний одним із пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку. Протягом 2003-2007 рр. Україну відвідали 75 млн туристів, зокрема 2007 р. прибуло 23,1 млн в'їзних (іноземних) туристів, що на 22 %, або майже на 4,2 млн осіб, більше ніж 2006 р. (див. рисунок).

Отже, в Україні спостерігається позитивна динаміка в'їзного туризму, що є дуже значущим чинником розвитку туристичної сфери. У 2007 р. за кордон виїхало 17,3 млн українських туристів, що на 3% більше ніж 2006 р. Основними є туристичні потоки з Росії, Польщі, Молдови, Білорусі, Угорщини, Румунії і Словаччини. Обсяг туристичних послуг, які надаються суб'єктами туристичної діяльності, 2007 р. зріс на 44% і становить 5,5 млрд грн. Всього турпідприємства обслужили 2,9 млн туристів і 2,4 млн екскурсантів.

Останнім часом керівництво держави заявило про передачу частини повноважень з центру в регіони. Проте державний апарат продовжує контролювати та здійснювати управління туристичними ресурсами на місцях і в здебільшого робить це малоефективно. Туристична сфера України практично позбавлена дієвої управлінської вертикалі. На національному рівні функціонує (без належного фінансування) профільне Міністерство

культури і туризму, а в його складі — спеціалізований орган (Державна служба туризму та курортів), але у багатьох регіонах робота з розвитку індустрії практично не ведеться. У деяких областях проблеми організації туризму вирішують різні підрозділи влади: за стратегію розвитку туризму відповідає одне управління, за готелі — друге, за якість послуг і безпеку туристів — третє (Вінницька, Кіровоградська, Львівська і Харківська області). Водночас кожен регіон має значні туристичні ресурси, унікальність яких створює передумови для формування внутрішньорегіонального і міжрегіонального туристичних продуктів, контролювати і здійснювати управління яким значно раціональніше на місцях. Вирішення всіх питань, пов'язаних з відкриттям нових туристичних комплексів та їх підтримкою, контролем уже існуючих, є досить складним процесом, незабезпеченим ні концептуально, ні стратегічно (програмно). Як наслідок постала необхідність формування соціально-економічного моніторингу сфери туризму, певного узагальненого інформаційного простору, скоординованої державної та регіональної політики з розвитку сфери туризму, організаційно-правового забезпечення реалізації туристських процесів, економіко-фінансової стратегії розвитку регіонального туризму.

В'їзний туризм (за даними Держприкордонслужби України)

Державна програма розвитку туризму на 2005-2010 рр., визначає стратегію розвитку галузі, а також окреслює основні напрями її реалізації. Все ще актуальною проблемою є теоретичне обґрунтування стратегії розвитку рекреаційних зон туристського призначення, оскільки починають діяти нові чинники розвитку туризму, наприклад проведення чемпіонату Європи з футболу 2012 р. в Польщі та Україні. В останні роки цей напрям досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені: Ю. Блохін, А. Балабанів, В. Волков, О. Галенська, С. Корнєєв, Г. Карлова, Т. Казанкіна, В. Потьомкін, Н. Яковлева та ін. Головною метою їхніх наукових пошуків було обґрунтування принципів і методів розробки стратегії розвитку туристичної інфраструктури. Об'єктом досліджень, як правило, був рекреаційний потенціал України та відповідна правова база, а методологічною і теоретичною основами — положення економічної теорії, теорії управління, системного і соціологічного аналізу, ідеї та положення, викладені у державних нормативно-правових документах України з проблем розвитку туристичної галузі (Закон України „Про туризм”, Державна програма розвитку туризму в Україні на 2005 – 2010 рр. та ін.). Але потрібно йти далі. Серед багатьох подій, очікуваних в Україні найближчими роками, дедалі більшого значення набуває фінал чемпіонату Європи з футболу 2012 р. Саме

Євро-2012, підготовка до його проведення є предметом обговорення не лише у середовищі спортсменів та уболівальників, а й у стінах уряду, на сторінках преси. Підготовка до проведення фіналу зачіпає різні сфери нашого суспільства, а також неодмінно вплине на розвиток туризму в Україні.

Щоб він був успішним, потрібно обґрунтувати і практично реалізувати відповідну систему його організаційно-економічного забезпечення. Але й цього замало, оскільки майбутній чемпіонат, як свідчить досвід Португалії, може стати надзвичайно вагомим чинником розвитку економіки, в т. ч. її туристичної сфери. А це вимагає відповідного наукового обґрунтування ефективного розвитку туристичної індустрії України.

На час проведення чемпіонату в країні очікується прибуття значної кількості приїжджих, серед яких спортсмени, спеціалісти та уболівальники, туристи з різних країн світу. Україна отримала, унікальну нагоду заявити про себе на цілий світ не лише як про країну зі стадіонами, готелями та ресторанами, а й показати всю красу нашої природи, свої пам'ятки історії та архітектури. А показати є що: на території країни діють 5 національних природних парків, 15 державних заповідників, заказники, дендропарки, пам'ятки садово-паркового мистецтва, що належать до природоохоронних територій. Серед них Асканія-Нова, Шацький національний природний парк, «Софіївка», «Олександрія», Тростянецький дендропарк, парк у Качанівці, острів Хортиця. У передгір'ї Карпат знаходиться найвідоміший бальнеологічний курорт України Трускавець. Історико-культурні пам'ятки є також вагомою складовою туристичного потенціалу України. Найбільше туристів приваблюють розкопки античних міст Північного Причорномор'я (Тіра, Ольвія, Херсонес, Пантікапей); пам'ятки Київської Русі IX — XII ст. у Києві, Чернігові, Каневі, Овручі, Володимирі-Волинському; пам'ятки оборонної архітектури — фортеці в Луцьку, Меджибожі, Кам'янці-Подільському, Хотині, Белгороді-Дністровському, Ужгороді, Мукачевому; палацові комплекси в Криму, на Львівщині, Тернопільщині (зокрема в Збаражі) та Чернігівщині (загалом в Україні збереглося понад 100 палаців, замків і замкових споруд); пам'ятки культової архітектури в Києві, Львові, на Івано-Франківщині, у Почаєві, Міжгір'ї, Мукачевому, Чернівцях, а також дерев'яної культової та цивільної архітектури в Карпатах. Загалом в Україні на державному обліку перебуває понад 130 тис. пам'яток, 57,2 тис. з яких — пам'ятки археології (з них 142 національного значення), 5,9 тис. — пам'ятки монументального мистецтва, 16,3 тис. — пам'ятки архітектури, містобудування, садово-паркового мистецтва та ландшафтні (з них 3,5 тис. національного значення). У країні впорядковано 61 історико-культурний заповідник (13 з них надано статусу національних), до складу яких належать комплекси (ансамблі) пам'яток, що мають особливу культурну цінність. 400 населених пунктів постановою КМУ (№ 878 від 26.07.2001 р.) внесені до Списку історичних населених місць України. Список всесвітньої спадщини ЮНЕСКО поповнили Софійський собор з архітектурним ансамблем у Києві, Києво-Печерська лавра, історичний центр Львова.

Отже, Євро-2012 Україна має чималий ресурсний потенціал. Майбутній чемпіонат дає шанс нашій країні відкрити себе Європі та представити себе привабливою туристичною державою, значно збільшити туристичні потоки з інших країн. Але самих природних ресурсів для гідного проведення чемпіонату мало, потрібна розвинена інфраструктура. Нових готелів в Україні практично не споруджують, темпи їх будівництва є низькими. На це безпосередньо впливає мала інвестиційна привабливість багатьох потенційних і реальних туристичних проектів. Проте ситуація не є вкрай поганою. В 2005 р. на будівництво та переоснащення готелів за рахунок усіх джерел фінансування використано інвестицій на суму 750,5 млн грн, на інші місця для

короткочасного проживання – 553,0 млн грн. Понад 85% загального обсягу освоєних капіталовкладень у розвиток готелів припадає на м. Київ, Автономну Республіку Крим, Одеську та Львівську області. На сьогодні в Україні функціонує всесвітньо відома мережа готелів «Radisson» (м. Київ), «Прем'єр Палас» (м. Київ), «Міжнародний готель “Україна” та “San Ray” (м. Дніпропетровськ), “Донбас-Палас” (м. Донецьк), “Отрада” (м. Одеса), загалом це понад 1,0 тис. підприємств готельного господарства.

Цікавою є географія іноземних інвестицій. Найбільші інвестиції на розвиток готельного господарства надходять з Кіпру – \$ 32,9 млн (20,4% загального обсягу прямих інвестицій), Швейцарії – \$ 28,9 млн (18,0%), Віргінських, Британських Островів, – \$ 26,0 млн (16,2%), Російської Федерації – \$22,1 млн та Австрії – \$ 8,4 млн (5,3%). У орієнтовному плані дій із забезпечення підготовки та проведення в Україні туристичного обслуговування в межах фінальної частини чемпіонату Європи 2012 р. з футболу розробленому урядом для сприяння розвитку саме готельної інфраструктури, передбачені:

- розроблення та запровадження механізму спрощеної процедури надання, продажу та зміни цільового призначення земельних ділянок, а також погодження матеріалів проектів будівництва та реконструкції підприємств готельного господарства;
- звільнення від плати за землю власників земельних ділянок і землекористувачів, на яких здійснюється будівництво чи реконструкція підприємств готельного господарства (об'єктів інфраструктури) під час проведення зазначених робіт;
- надання державної фінансової підтримки будівництва (реконструкції) шляхом створення механізму здешевлення кредитних коштів і визначення часткової ставки за кредитами комерційних банків;
- відстрочення сплати податку на прибуток до моменту виходу об'єкта готельного господарства на точку повернення інвестицій;
- звільнення від оподаткування ввезених на митну територію України матеріалів, устаткування і комплектуючого обладнання, що використовується для будівництва (реконструкції) підприємств готельного господарства і не виробляються в Україні, або виробляються, але не відповідають міжнародним стандартам;
- вирішення питання про віднесення на собівартість фінансових витрат суб'єктів господарювання, спрямованих на реконструкцію об'єктів курортно-рекреаційної та туристичної сфери, поновлення та розвиток інженерної інфраструктури, придбання нового обладнання тощо.

Затверджено основні заходи, спрямовані на стимулювання інвестиційної діяльності:

- проведення загальнонаціональної інвестиційної конференції з питань розвитку туристичної інфраструктури України до Євро-2012;
- презентація пріоритетних інвестиційних проектів на міжнародних інвестиційних виставках;
- підготовка інвестиційних пропозицій щодо облаштування відповідних транспортних стоянок (порталів) для автотуристів за напрямками в'їзду до великих міст;
- попередня підготовка передпроектних інвестиційних пропозицій для проведення інвестиційного конкурсу.

Особливої гостроти у межах підготовки до Євро-2012 набуває проблема сервісу. Готелів, які відповідають за сервісом своїй кількості зірок, досі дуже мало, а деякі регіони взагалі не можуть похвалитися такими об'єктами. Для вирішення цих проблем передбачається розроблення та запровадження державної системи класифікації готелів та інших засобів розміщення на відповідність певній категорії, а також державної системи класифікації закладів ресторанного господарства. Високий рівень сервісу вимагає також

підготовки високопрофесійних і компетентних спеціалістів для роботи в туристичному бізнесі: керівників підприємств, менеджерів, адміністраторів, середнього медичного персоналу, офіціантів, покоївок, програмістів, електриків та інших категорій працівників. Ця проблема у переддень Євро-2012 постає ще гостріше, вона потребує детального вивчення і значно активнішої участі в її вирішенні Мінпраці України.

Наша система підготовки кадрів не забезпечує повною мірою потреб туристичної та курортної сфер у спеціалістах середньої та нижчої ланки, котрі безпосередньо обслуговують туристів. Необхідно суттєво поліпшити якість підготовки кадрів, вивчення іноземних мов, опанування необхідними практичними навичками.

Іншою проблемою постає стан транспортної інфраструктури більшості рекреаційних територій, що характеризується низьким рівнем розвитку єдиної транспортної мережі, при шляхового сервісу та інформаційного облаштування, незадовільним станом дорожнього покриття та безпеки дорожнього руху. У деяких регіонах України є дефіцит води; нерозвиненість каналізаційних мереж позначаються на санітарно-епідеміологічному стані рекреаційних територій. У курортних регіонах недостатньо використовують енергоощадні технології, не впроваджують сучасні технології утилізації та переробки побутових відходів. Підготовка до Євро-2012 без вирішення цих нагальних проблем просто неможлива, і профільні міністерства повинні виконати справді великий обсяг робіт.

Зважаючи на це та враховуючи низку проблем, що потребують вирішення до початку фінальної частини чемпіонату Європи, необхідно виробити міцну нормативну базу. На даний час підготовка до проведення Євро-2012 регламентується 24 документами. Серед них слід виокремити:

- Закон України “Про організацію та проведення фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу в Україні” (№ 962-в від 19.03.2007);
- Указ Президента України “Про деякі питання підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу” (№ 1005/2007 від 24.10.2007);
- Указ Президента України “Про новий склад координаційної ради з підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу” (№ 22/2008 від 15.01.2008);
- Указ Президента України “Питання підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу” (№ 802/2007 від 31.08.2007);
- Указ Президента України “Про заходи щодо активізації євроінтеграційного прикордонного співробітництва” (№ 1236/2007 від 19.12.2007);
- галузева Програма туристичного забезпечення в рамках підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу, затверджена наказом Міністерства культури і туризму України №1784/0/16-07 від 28.12.2007;

Спільно з виконавчою дирекцією “Євро-2012” Федерація футболу України розробила та подала до КМУ узгоджені пропозиції щодо Концепції туристичного забезпечення гостей та учасників фінального турніру чемпіонату Європи 2012 р. з футболу. На сайті Президента України розміщений Указ «Про заходи щодо забезпечення підготовки та проведення в Україні фінального турніру чемпіонату Європи 2012 р. з футболу». В.Ющенко доручив КМУ створити допоміжний орган з підготовки та проведення в Україні фінального турніру чемпіонату Європи 2012 р. з футболу та забезпечити його взаємодію з Організаційним комітетом; підготувати та подати у двомісячний термін на розгляд Оргкомітету план заходів на 2007–2012 рр. щодо підготовки та проведення в Україні Євро-2012, передбачивши, зокрема:

вирішення питання прискорення будівництва, реконструкції, упорядкування стадіонів, інших об'єктів фізкультурно-спортивної індустрії та інфраструктури в містах Дніпропетровську, Донецьку, Києві, Львові, Одесі та Харкові з метою приведення таких об'єктів у відповідність із технічними характеристиками світового рівня та введення в експлуатацію до 2010 р.;

забезпечення додержання вимог законодавства з питань інтелектуальної власності під час підготовки та проведення Євро-2012;

забезпечення належного функціонування транспортної мережі, аеропортів, збільшення обсягів та поліпшення якості транспортних послуг;

розроблення комплексу заходів з розвитку туризму на 2008–2012 рр. з метою створення сприятливих умов для задоволення потреб вболівальників під час проведення Євро-2012;

фінансування відповідних заходів за рахунок коштів Державного бюджету України та інших джерел, не заборонених законодавством.

Держкомітет з телебачення та радіомовлення України має забезпечити широке висвітлення в засобах масової інформації заходів з підготовки та проведення Євро-2012.

Системний і стратегічний підхід до розвитку туристичної інфраструктури в рамках Євро-2012 забезпечує не лише розвиток цієї галузі, а й зростання усєї національної економіки. Зважаючи на важливість чемпіонату необхідно докласти всіх зусиль до успішного його проведення. Основною проблемою залишається фінансування, яке повинно частково надходити з держбюджету, а в основному — від інвесторів. Держава повинна створити сприятливі умови для інвестування у туристичну сферу, і певні кроки у цьому напрямі вже зроблені. Розвиток туристичної індустрії допоможе подолати низку проблем у різних секторах економіки, а також вирішити складний комплекс соціальних, технологічних і структурних проблем як кожного окремого регіону, так і усєї України.

1. Державна програма розвитку туризму на 2002-2010 роки//www.tourism.gov.ua
2. <http://sian-ua.info>
3. <http://www.dt.ua>
4. <http://www.tourism.gov.ua> (Державна служба туризму та курортів)
5. <http://www.loda.gov.ua> (Львівська обласна державна адміністрація)
6. <http://www.president.gov.ua>

INSTITUTIONAL-ECONOMIC PROVISION OF THE DEVELOPMENT OF THE TOURISM ON THE EVE OF THE EURO 2012

Sofia Bilous

*Ivan Franko National University of Lviv
vul. Universytetska 1, Lviv 79000, Ukraine, tel. (032) 239-46-03*

The state of the tourist business, its role and importance in the Ukrainian economic was analysed. The main problems of its strategical development because of Euro 2012 were determined. Corresponding documents were analysed and grounded.

Key words: tourist infrastructure; organizing economical securing of the development of the tourism; investing attractiveness; strategy of the development.

*Стаття надійшла до редколегії 21.02.2008
Прийнята до друку 22.06.2008*